

TAFANERIES

| EL VIATGE FANTÀSTIC DEL VALENCIÀ IBN JUBAYR AL SEGLE XII (4/4)

Els anys 1183-1185, el valencià Abu-l-Hussayn Muhàmmad ibn Àhmad ibn Jubayr al-Kinani va fer un llarg i fantàstic viatge, un itinerari d'uns 15.000 kilòmetres, que va descriure en un extraordinari llibre, la «Rihlat Ibn Jubayr» («Viatge d'Ibn Jubayr»), que esdevingué model de les cròniques de viatges posteriors del món àrab.

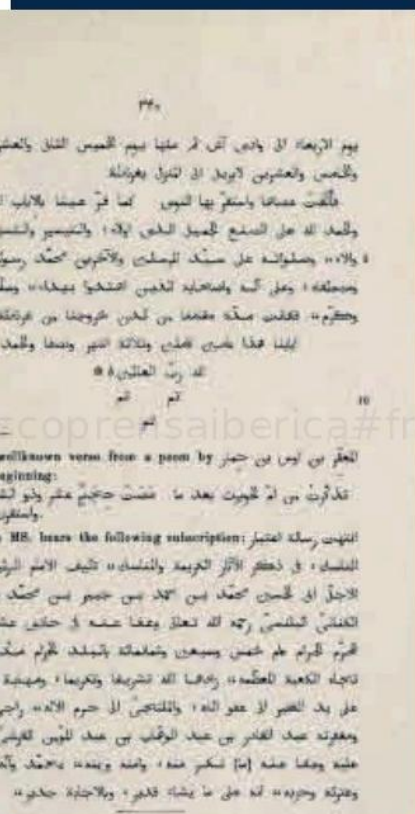
Quan en el seu llibre de viatges, la Rihla, parlà de la seua estada a Damasc, va deixar escrites unes paraules que resultarien premonitòries en la seua biografia. Va dir que aquells que eren originaris d'Occident (d'Al-Andalus, del Magrib) i que buscaven la prosperitat de l'esperit, havien d'anar Orient, a llocs com ara Damasc o Bagdad, perquè hi gaudirien d'una gran hospitalitat que els permetria no preocupar-se per la subsistència i així «trobar el camí de l'esforç interior», una cosa que calia fer, va escriure citant l'Alcora (XVII, 47), «abans de penedir-se pel temps perdut». Conclougué amb tota una sentència: «Orient té la porta oberta». Ell mateix, després del viatge que narrà en la seua Rihla, el que hem narrat ací en els tres episodis anteriors, seguí aquest consell.

Segon viatge

En els anys 1189-1191, Ibn Jubayr realitzà un segon viatge a Orient, animat pel fet que Saladí, al qual elogia reiteradament en el seu llibre, havia pres Jerusalem en octubre de 1187. No hem conservat crònica escrita d'aquest segon viatge.

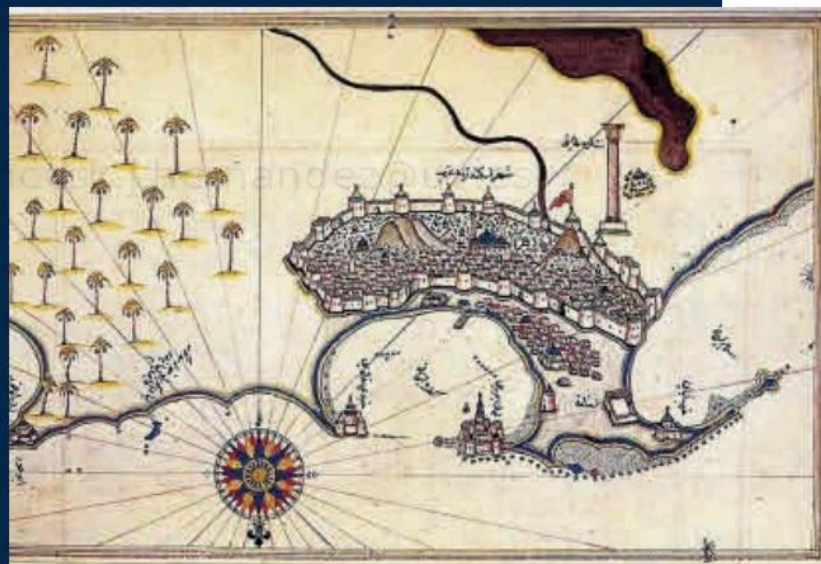
De tornada a Al-Andalus, Ibn Jubayr composà unes sentències en prosa rimada i poesies. En tenim notícia d'aquests textos i de la circumstància que promogué el seu primer viatge (vegeu l'episodi 1), pel que arplegà Ibn al-Qattan en el seu llibre «L'enfilament de perles sobre les notícies del temps», redactat cap al 1213, a la fi

del període dels almohades, sobretot per la desfeta que patiren en la batalla de Las Navas de Tolosa (1212). Ibn al-Qattan vol mostrar exemples de l'àrab més pur i elegant d'Al-Andalus i cita Ibn Ju-

Última pàgina del text d'Ibn Jubayr segons l'edició de 1907.

Alexandria segons el Llibre de Navegació de l'almirall i cartògraf Piri Reis (ca. 1521). El nord està en la part inferior.

Ibn Jubayr realitzà dos viatges més a Orient mogut per la seua devoció religiosa. Va acabar els seus dies com a prestigiós mestre a Alexandria i llegà un llibre cabdal de la literatura àrab.

Dos viatges més

FRANCESC J. HERNÁNDEZ
VALÈNCIA

bayr, en fragments que acompanyaven els seus escrits com a secretari o funcionari (escrivà de la cort): «L'eloqüència de la ploma és el soldat més fidel de l'Imperi» o «La ploma del secretari és el llamp

que precedeix la tempesta de l'exèrcit».

El primer i el segon viatge l'havien convertit en un mestre religiós. Per això, en tornar a Granada es dedicà a l'ensenyament de les matèries islàmiques, activitat que continuà a Màlaga, Ceuta i Fes. Per la seua autoritat, tant a Granada com a Ceuta fou promogut a «hakam» (magistrat que decidia en qüestions de la gent o portava cura dels peregrins).

Tercer viatge

Quan morí la seua dona, Atika Umm al-Mayd, va mamprendre

un tercer viatge a Orient. Tornà a La Meca, la ciutat venerada de l'Islam, i després viatjà a Jerusalem i Egipte. S'instal·là a la ciutat costanera d'Alexandria, on va continuar amb l'ensenyament de les doctrines islàmiques, formant un cercle de deixebles. Morí el 29 de novembre de 1217 i fou soterrat a la ciutat egípcia. La seua tomba esdevingué lloc de peregrinació, com moltíssimes de les que ell mateix havia descrit en la seua Rihla.

El llibre del valencià Ibn Jubayr esdevingué model per als llibres de viatges de la cultura àrab, fins el punt que el gran viatger Ibn Battuta (1304-1368/69) copià la Rihla del valencià en molts passatges (com ara la descripció de Bagdad) en la seua obra «Un regal a qui contempla les meravelles de les ciutats i dels viatges», que també se sol citar com Rihla (el viatge), igual que el llibre anterior d'Ibn Jubayr. De la mateixa manera que hem vist en el cas del viatge valencià, Ibn Battu-

ta, nascut a Tànger, partí en un viatge cap a La Meca, per acomplir el precepte islàmic, però el seu viatge es va estendre molt més: va recórrer des de l'Àfrica Occidental fins a la Xina, passant per l'Índia, les Maldives, l'Àsia Central i Cons-

tantinoble. Abans d'Ibn Battuta, altres autors ja havien copiat fragments del llibre del valencià, com fou el cas de l'andalusí Ibn Said al-Magribi, el magrebí Al-Abdario el ceutí Ibn Rusayd. També literatura de viatges, encara que més bé com una crònica autobiogràfica, en deixà el gran Ibn Khaldun (segle XIV), un autèntic pioner de la història i la sociologia.

Edicions

L'obra del valencià Ibn Jubayr, amb la descripció del seu magnífic viatge, es conserva en un manuscrit, que ara es troba al fons Oriental de la Universitat de Leiden. Es troba en una compilació de manuscrits (signatura Or-320), on porta com a títol (afegit posteriorment) «Tadhkira bil-Akhbar 'an Ittifaqat al-Asfar» (Recordatori de les notícies sobre els esdeveniments dels viatges). L'edició àrab fou feta per l'orientalista William Wright (1852) i revisada per M. J. De Goeje (1907, reimpr. 1973). En l'època de la revisió aparegueren dues versions més en àrab, publicades a El Caire i Beirut, que si bé incorporaven anotacions d'alguns altres manuscrits, potser fragmentaris, no alteraven la lectura de De Goeje.

De la Rihla d'Ibn Jubayr s'han fet diverses traduccions parcials. Les completes hagueren d'esperar l'any 1906, quan fou traslladada a l'italià (per C. Schiaparelli). L'any 1949 l'obra fou traduïda al francès (a cura M. Gaudetroy-Demombynes) i l'any 1952 a l'anglès (per R. J. C. Broadhurst). La primera versió íntegra en castellà es publicà el 1988 (feta, amb gran cura, per l'arabista Felipe Maíllo Salgado). De l'interès de l'obra és una mostra que la prestigiosa editorial Adelphi d'Itàlia publicà en 2022 la part del naufragi a l'illa siciliana (vegeu l'episodi anterior), amb el títol «Viaggio in Sicilia». Al costat del valencià trobem el millor de la literatura universal: Sciascia, Simenon, Borges, Kundera, Cioran, Wisława Szymborska o Yasmina Reza. A casa nostra, però, és ignorat. A hores d'ara, no hi ha versió en la nostra llengua, ni total ni parcial, del llibre d'aquell que va nàixer a València i es formà a Xàtiva abans de fer uns viatges prodigiosos i escriure una obra cabdal de la literatura àrab. Cap recordatori o monument. ■

Traducció anglesa (1952) del Viatge d'Ibn Jubayr.

Capitell almohade del Museu de l'Alhambra de Granada, coetani d'Ibn Jubayr.